

Commentaar op Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen

28 december 2024

Algemeen

Sinds 2011 ondersteunt Human Rights@Work bedrijven bij de implementatie van de UNGP's en de OESO-richtlijnen waardoor we over diepgaande expertise beschikken op het gebied dat de WIVO bestrijkt.

De Nederlandse regering kiest momenteel voor een letterlijke transpositie van de CSDDD in nationale wetgeving, zonder aanpassingen die deze beter in lijn brengen met de UNGP's of de OESO-richtlijnen. Het commentaar richt zich niet op deze beleidskeuze, maar op de praktische onduidelijkheden die bedrijven kunnen tegenkomen tijdens de implementatie op enkele kernonderwerpen.

Als algemene opmerking geldt: de conceptwet is op sommige punten zo letterlijk vertaald uit de Europese richtlijn dat dit ten koste gaat van de helderheid en leesbaarheid.

A. Begrippen als bedoeld in artikel 1.1.1

Activiteitenketen

Ook uit artikel 3(g) CSDDD kan je concluderen dat de upstream keten voor de eigen activiteiten (bv. kantoor (artikelen), computers), omdat ze niet direct gerelateerd zijn aan de producten of diensten van het bedrijf. Mochten u van mening zijn dat dat wel het geval is, kan deze begripsbepaling dit dan verduidelijken?

Betrokkene

In art. 3 (n) CSDDD net als in deze concept wet lijken **human rights defenders** niet erkend te worden als betrokkenen, wat een ernstige omissie is. Alleen maatschappelijke organisaties met een milieudoelstelling of wettelijke vertegenwoordigers van getroffen personen of gemeenschappen worden erkend. Dit roept vragen op over de interpretatie van wettelijke vertegenwoordiging, met name voor buitenlandse organisaties. Kan verduidelijkt worden wat precies wordt bedoeld met **wettelijke vertegenwoordiging** in dit kader? Hoe moet deze vertegenwoordiging worden aangetoond?

Wat betekent dit voor bedrijven die samenwerken met maatschappelijke organisaties zonder wettelijke vertegenwoordiging of milieudoelstelling, maar die wel over aanzienlijke kennis, ervaring en contacten met getroffen werknemers of gemeenschappen beschikken?

Voldoen deze bedrijven straks niet aan de verplichting in art. 2.1.2 om betekenisvol samen te werken met betrokkenen (en andere verplichtingen waarbij betrokkenen geraadpleegd moeten worden) als deze organisaties als betrokkenen worden beschouwd? Of vallen zij onder de noemer deskundigen zoals bedoeld in lid 3?

Daarnaast roept lid 3 vragen op: wat wordt precies bedoeld met '**geloofwaardige inzichten**'? Hoe wordt bepaald of inzichten als geloofwaardig worden beschouwd? Mag een bedrijf dit zelf bepalen? In andere delen van de wet waar raadpleging van betrokkenen vereist is, lijken deskundigen geen geldig alternatief te zijn. Dit gebrek aan duidelijkheid kan leiden tot onduidelijkheid en inconsistentie in de toepassing van de wet.

Art. 2.1.2 Negatief gevolg voor mensenrechten

In de CSDDD is gekozen voor een **beperking van de internationale mensenrechten** waaraan een bedrijf zich moet houden, waarbij vooral opvalt dat mensenrechtenverdragen die bepaalde kwetsbare groepen beschermen niet staan genoemd, zoals migranten of indigenous people, zoals de ILO Migrant Worker convention, Convention on the Rights of People with Disabilities of the ILO Indigenous and Tribal People Convention (C169), alleen door Nederland geratificeerd. De rechten van deze groepen zijn echter wel af te leiden uit een aantal internationale brede mensenrechteninstrumenten zoals genoemd in deel I, afdeling 2. Betekent dit dat **bedrijven indirect toch aan deze internationale verdragen** zijn gebonden of laat u dit uiteindelijk over aan de rechter?

Hoe staat dit in verhouding tot de wettelijke plicht van de Nederlandse staat om de mensenrechten te beschermen die volgen uit de verdragen die het heeft geratificeerd?

Art. 2.1.4 lid 5 Onafhankelijke verificatie derde partij

Wanneer is deze derde partij precies onafhankelijk en vrij van belangenconflicten? Maakt betaling door het bedrijf, of door de geverifieerde, deze derde partij niet afhankelijk? Ook bijvoorbeeld in art. 2.2.3.2 lid 5 wanneer de onafhankelijke verificatie bij een zakenpartner betaald moet worden door de onderneming? Hoe ziet u de rol van deze partijen, in het licht van alle studies die er de laatste jaren zijn verschenen over de beperkte effectiviteit van audits voor de bescherming van mensenrechten? (Voorbeelden van kritiek zijn de belangenverstremming/fraude, momentopname, gebrek aan transparantie, politiebenadering leidt niet tot verbetering, maar tot intransparantie¹).

Is er een mogelijkheid/ruimte voor aanvullende criteria in het licht van deze studies, om de onafhankelijke verificatie effectiever te laten zijn voor mensenrechten?

Dit zou bedrijven ook helpen beter onderscheid te maken tussen derde partijen die dergelijke diensten aanbieden?

¹ Enige recente voorbeelden: [Obsessed with Audit Tools, Missing the Goal](#) (2022) – HRW
[A piece, not a proxy](#) (2022) – SOMO
[Respecting Rights or Ticking Boxes?](#) (2022) – Clean Clothes Campaign, ECCHR, SOMO, Public Eye
[The inadequacies of social auditing: why we need worker-led solutions](#) (2022) – Anti-slavery International (see also other [blog posts](#))
[Social audit liability](#) (2021) – Business & Human Rights Resource Centre
[Informal Workers, Social Audits and Human Rights Due Diligence in Supply Chains](#) (2021) – WIEG
[Study on Mandatory Requirements and Voluntary Certifications for Agro-Food Exports towards Safe, Fair and Sustainable Food Supply Chains in Asia](#) (2020) - ILO
[Written evidence submitted by IndustriALL Global Union to the UK parliament's Environmental Audit Committee](#) – IndustriALL

Risicogebaseerde gepaste zorgvuldigheid

In art. 2.2.1.1 staat de verplichting een beleid op te stellen voor risicogebaseerde gepaste zorgvuldigheid. In de begripsomschrijvingen staat niet beschreven wat risicogebaseerd is. Ook in de beschrijving waar het beleid aan moet voldoen, komen de risico's niet meer terug.

In het bedrijfsleven bestaat vaak verwarring over wat risicogebaseerde gepaste zorgvuldigheid is, zeker wanneer bedrijven al een eigen risicomanagement systeem hebben, waarbij de risico's voor bedrijven uitgangspunt zijn. **Kan verduidelijkt worden dat het hier (ook) gaat om risico's voor mens en milieu?**

Art. 2.2.1 Vaststelling en beoordeling van negatieve gevolgen

Lid 1: deze zin loopt raar?

Een onderneming neemt passende maatregelen om de potentiële en feitelijke nadelige gevolgen van haar activiteiten, die van haar dochteronderneming en van haar zakenpartners, mits de activiteiten van haar partners verband houden met haar activiteitenketen, **vast te stellen en te beoordelen**

Art. 2.2.2.2 Prioritering

Deze letterlijke vertaling van de CSDDD laat bedrijven in onzekerheid over de mogelijkheid om te **prioriteren op basis van volume of uitgaven**. Voor de grote bedrijven waarop deze wet zich richt, is dit een essentiële en pragmatische benadering. Vaak hebben zij te maken met duizenden zakenpartners, zelfs al in de eerste tier. Prioritering op basis van volume wordt in de praktijk al veelvuldig toegepast bij het identificeren van mogelijke gevolgen, omdat een alomvattende benadering simpelweg onuitvoerbaar is, zeker bij de start. Dit sluit goed aan bij prioritering op basis van potentiële en feitelijke negatieve gevolgen.

De risicomatrix in de Memorie van Toelichting is een onjuist voorbeeld van prioritering. Welke mensenrechtenschending kan 'verwaarloosbaar' zijn, terwijl de kans dat het voorkomt groot is?. In de context van mensenrechten zijn termen als 'verwaarloosbaar' en 'acceptabel' niet passend.

Zelfs aan een relatief minder ernstige schending – altijd relatief in vergelijking met andere schendingen, maar potentieel ingrijpend voor het individu – die zeer waarschijnlijk voorkomt, moet prioriteit worden gegeven. Omgekeerd moet een zeer ernstige schending, hoe klein de kans op optreden ook is, eveneens prioriteit krijgen. Het ontbreken van duidelijke richtlijnen op dit gebied kan leiden tot inconsistent beleid en onduidelijkheid in de uitvoering.

Art. 2.2.3.1 Voorkomen en verminderen potentiële negatieve gevolgen

De toevoeging 'zo nodig' wat betreft de preventieve maatregelen in lid 3 is bedoeld als vertaling van 'where relevant' uit de CSDDD? Deze term lijkt veel vrijblijvender dan 'where relevant'. Zou dit vervangen kunnen worden door waar relevant?

Art. 2.2.3.2 Contractuele garanties

In lid 2 wordt, net als in de CSDDD, de mogelijkheid genoemd om een contractuele garantie te vragen van een indirecte zakenpartner, wanneer een potentieel gevolg niet voorkomen of beperkt kan worden. Hoe wordt verwacht dat bedrijven dit afdwingen bij organisaties in

de tweede of derde tier, waarmee geen directe commerciële relatie bestaat? Zonder duidelijke richtlijnen lijkt dit onrealistisch en moeilijk uitvoerbaar.

Art. 2.2.5.1 Klachtenprocedure

Lid 4 beschrijft de rechten van een klager, waaronder een gesprek met een vertegenwoordiger van de ondernemer (onder b). Dit is echter voorwaardelijk: de klacht moet als ernstig worden aangemerkt, met verwijzing naar art. 2.2.2.2 tweede lid, waarin de criteria staan die bedoeld zijn om de ernst van de nadelige gevolgen te prioriteren. In de CSDDD wordt gesproken over een dialoog over potentiële ernstige gevolgen ('to discuss potential severe impacts'). Dit past binnen het op dialoog gebaseerde klachtenmechanisme, een van de effectiviteitscriteria van de UNGPs. De Nederlandse tekst lijkt een hogere drempel te stellen door de ernst van de klacht als voorwaarde te maken. Dit roept vragen op: wie bepaalt wat ernstig is? En wat gebeurt er als de klager de klacht als ernstig beschouwt, maar deze beoordeling plaatsvindt zonder de klager te horen? Hoewel niet elke klacht een dialoog vereist, biedt de huidige formulering ruimte voor bedrijven om een gesprek te vermijden.

De MvT suggereert dat gesprekken plaatsvinden met bestuurders of directeuren. In de huidige praktijk voeren juist getrainde medewerkers deze gesprekken, omdat zij bekend zijn met de procedures en samen met de klager zoeken naar oplossingen. Het zou een gemiste kans zijn als lid 4 hier geen rekening mee houdt.